

Nr 10

Konstitutionsutskottets betänkande med anledning av motion angående det kommunala partistödet.**Motionen**

I motionen 1974:356 av herr Strindberg m. fl. (m) hemställs: "att riksdagen antager följande

Förslag till**Lag om ändring i lag om kommunalt partistöd:**

Härigenom förordnas som följer.

Kommun får lämna ekonomiskt bidrag till varje sådant parti som tillhör politisk riksorganisation och som under den tid beslut om bidrag avser är representerat i kommunens fullmäktige. Beslutet skall innehålla att bidrag utgår till varje sådant parti och att en fjärdedel av utgående anslag skall fördelas lika mellan partierna och återstoden fördelas mellan dessa i förhållande till deras antal platser i fullmäktige under nämnda tid.

Vad som sagts nu äger motsvarande tillämpning på landstingskommun och landsting.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling."

Under hänvisning till att det statliga partistödet sedan 1972 har en utformning som bl. a. innebär att grundstöd utgår till varje i riksdagen förträtt parti anser motionärerna att en motsvarande konstruktion bör införas också för kommunalt partistöd. Vidare bör endast parti som tillhör politisk riksorganisation få partistöd.

Gällande ordning m. m.

I lagen (1969:596) om kommunalt partistöd stadgas följande:

Kommun får lämna ekonomiskt bidrag till politiskt parti, som under den tid beslut om bidrag avser är representerat i kommunens fullmäktige. Beslutet skall innehålla att bidrag utgår till varje sådant parti med samma belopp för varje plats som partiet under nämnda tid har i fullmäktige.

Vad som sagts nu äger motsvarande tillämpning på landstingskommun och landsting.

Om lagens bakgrund och tidigare ändringsförslag skall här antecknas följande.

Beslut om införande av ett statligt partistöd fattades år 1965. Det innebar att statsbidrag skulle utgå till politiskt parti som är representerat i riksdagen och bedriver en fortlöpande opinionsbildande verksamhet

bland sina medlemmar och bland allmänheten.

1968 års riksdag hemställde hos Kungl. Maj:t (KU 1968:33, rskr 345) om utredning av frågan om rätt för kommun att bevilja anslag till politiskt parti för kommunal informationsverksamhet.

Vid 1969 års riksdag framlades propositionen 1969:126 med förslag till lag om kommunalt partistöd med den lydelse som återgetts ovan. I anslutning till propositionen väcktes ett flertal motioner med olika yrkanden, bl. a. om en konstruktion med grundbidrag.

I sitt utlåtande godtog utskottet (KU 1969:36) i huvudsak det framlagda förslaget. Beträffande fördelningen av partistödet anfördes, att starka skäl talade för att stödet borde utgå som ett för alla partier lika stort grundbidrag. Det uttalades att åtskilliga av partiernas kostnader för informationsverksamhet är oberoende av partiernas storlek. Enligt utskottets mening var en konstruktion med grundbidrag bättre än propositionens förslag ägnad att åstadkomma en aktiv informationsverksamhet och därmed vidareutveckling av den kommunala demokratin. Grundbidragen borde lämpligen utgöra en fjärdedel av det totala bidragsbeloppet. Utskottet hemställde om bifall till ett i enlighet med utskottets berörda ställningstaganden ändrat lagförslag.

I en reservation av tio ledamöter (s) yrkades helt bifall till propositionen och avslag på de i ärendet väckta motionerna. I motiveringen anfördes bl. a. följande:

Då det gäller den närmare utformningen av regler om kommunalt partistöd är det angeläget att fasthålla utgångspunkten, att syftet är att öka medborgarnas möjligheter till information, inte att gagna partierna i och för sig. Det är också naturligt att inte utan starka skäl, som direkt anknyter till de kommunala förhållandena, göra avvikelser från vad som gäller i fråga om det statliga partistödet. — — —

Utskottet finner också att en fördelning av bidragen i direkt proportion till antalet mandat är bestämt att föredraga från den angivna utgångspunkten. De förslag om att en viss del av anslagen skall fördelas lika mellan partierna som grundbelopp, vilka framförts i övriga motioner, bör sålunda avvisas. Utskottet vill särskilt erinra om att det som skäl mot en sådan konstruktion av det statliga partistödet anfördes, att den skulle gynna partisplittring. Denna synpunkt är giltig även i detta sammanhang.

Riksdagen biföll reservationen.

Vid 1971 års riksdag yrkades i motionerna 1971:541 (fp) och 1971:549 (m) införande i lagen om kommunalt partistöd av regler om grundbidrag. Utskottet framhöll i sitt betänkande (KU 1971:28) bl. a. att samma huvudprinciper borde gälla för det kommunala partistödet som det statliga. Frågan om reglerna för det kommunala partistödet borde därför enligt utskottet upptas till övervägande gemensamt med fördelningsreglerna för det statliga partistödet. Med hänsyn härtill hemställde utskottet i anledning av motionerna om en översyn av lagen om kommunalt partistöd i enlighet med vad utskottet anförde.

Sju ledamöter (3 c, 2 fp, 2 m) ansåg i en reservation, att riksdagen borde anhänga hos Kungl. Maj:t om förslag till 1972 års riksdag om ändrade regler för kommunalt partistöd i syfte att införa grundbidrag.

Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr 1971:96).

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 4 juni 1971 tillkallades 1971 års *partistödsutredning* (Ju 1971:4) med uppdrag att göra en översyn av reglerna om statligt och kommunalt partistöd. Utredningen hade parlamentarisk sammansättning med representation av samtliga fem i riksdagen företrädde partier. I augusti 1972 framlade utredningen ett enhälligt betänkande (SOU 1972:62) med förslag rörande offentligt stöd till de politiska partierna. Förslaget innehöll i huvudsak följande:

1. *Det statliga partistödet* -- som i stort sett varit oförändrat sedan det infördes fr. o. m. år 1966 -- uppjusteras från 70 000 kr. per riksdagsmandat och kalenderår till 85 000 kr., vilket innebär en årlig uppräknings med 5,25 miljoner kr.

2. Som ett komplement till nuvarande kanslistöd införs ett *grundstöd* å 1,5 miljoner kr. per kalenderår till varje riksdagsparti som uppnått minst fyra % av rösterna i hela landet vid senaste val. Härigenom ökar det statliga stödet till partierna med 7,5 miljoner kr. per år. *Kanslistödet* i övrigt kvarstår oförändrat, dvs. utgår med ett årligt belopp av 3 500 respektive 5 250 kr. per riksdagsmandat beroende på om vederbörande partigrupp är representerad eller inte i regeringen.

3. Till *parti som ej blivit företrätt i riksdagen* utgår statligt partistöd med så många mandatbidrag (å 85 000 kr.) som partiet fått tiondels procentenheter röster över 2,5 % av väljarkåren i hela landet vid senaste val (*avtrappat partistöd*).

4. Parti som representerats i riksdagen enligt tolvprocentregeln och som vid senaste val inte nått upp till fyra % av rösterna i hela landet erhåller statligt partistöd enligt punkterna 1 och 3 ovan, dock högst sammanlagt 14 mandatbidrag. I kanslistöd erhåller ett sådant parti *dels* bidrag per erövrade mandat i riksdagen, *dels* lika många fjortondelar av ett grundstöd som partiet har antal riksdagsmandat.

5. För successiv anpassning av den statliga bidragsgivningen till valutslagen föreslås *utjämning i tiden* av det statliga parti- och kanslistödet med följande konstruktion. Första året efter val beräknas partistöd utifrån en sjättedel gånger antalet mandat i senaste val plus fem sjättedelar gånger antalet mandat i näst senaste val. Andra året efter val beräknas partistöd utifrån hälften gånger antalet mandat i senaste val plus hälften gånger antalet mandat i näst senaste val. Sista året av valperioden slutligen beräknas partistöd utifrån fem sjättedelar gånger antalet mandat i senaste val plus en sjättedel gånger antalet mandat i näst senaste val. Som mandat betraktas även mandatbidrag enligt 3 och 4. Om nyval ägt rum räknas som "senaste val" medeltalet av senaste ordinarie val och därefter förekommande nyval och som "näst senaste val" medeltalet av näst senaste ordinarie val och därefter förekommande nyval.

Om ett riksdagsparti, med minst fyra % av väljarna bakom sig, vid ordinarie val eller nyval inte får tillräckligt antal röster i hela landet för att passera sistnämnda gräns, garanteras partiet grundstöd lägst med 75 % (dvs. 1 125 000 kr.) första året efter valet, med 50 % (dvs. 750 000 kr.) andra året efter valet och med 25 % (dvs. 375 000 kr.) tredje året efter valet (*avtrappat grundstöd*).

6. I konsekvens med ställningstagandena rörande det statliga partistödet blir det *primär- och landstingskommunala partistödets* konstruktion oförändrad.

7. De statliga bidragen erlägges med hela sina belopp under februari månad varje år efter beslut av partibidragsnämnden. Bl. a. av administrativa skäl *utbetalas* bidragen direkt till partiernas riksorganisationer, om inte vederbörande parti särskilt beslutar att kanslistödet (inkl. grundstödet) skall utgå till riksdagsgruppen. Motsvarande utbetalningsregler bör tillämpas i fråga om det kommunala partistödet.

8. *Nyval* och eventuell *regeringsombildning* påverkar det statliga parti- och kanslistödet (inkl. grundstödet) först fr. o. m. året efter förändringen. Parti, som saknat riksdagsrepresentation eller endast varit företrätt i riksdagen med enstaka mandat men som genom nyvalet blir representerat i riksdagen på grundval av minst fyra % av rösterna i hela landet, får dock grundstöd motsvarande den del av året som återstår från det att den nyvalda riksdagen haft sitt första sammanträde, dock högst 1,5 miljoner kr.

9. Särskilda *tillämpningsregler* – vars innehåll framgår av kapitel 6, avsnitt 6.8 och 6.9 – föreslås vid valsamverkan mellan flera partier, vid sammanslagningar och uppdelningar av partier samt för det fall att någon vald representant för ett parti lämnar detta under löpande valperiod.

10. De nya reglerna *träder i kraft* den 1 juli 1972. Detta innebär bl. a. att ett halvt grundstöd och hälften av den föreslagna höjningen av det statliga partistödet skall utgå till riksdagspartierna under andra halvåret 1972. Reglerna om utjämning i tiden av grundstödet och det statliga partistödet föreslås dock träda i kraft först fr. o. m. 1973 års val.

11. De nya reglerna skall gälla inte blott under nu löpande valperiod utan även under *valperioden 1974–1976*, oberoende av utgången i 1973 års val.

12. Det statliga partistödet som infördes att gälla fr. o. m. 1966 har i praktiken varit oförändrat sedan dess. Utredningen uttalar önskemålet att en *omprövning* av utgående belopp inom det statliga parti- och kanslistödet sker med kortare intervaller, varvid relationerna mellan beloppen förutsättes oförändrade.

13. Frågan om *pressens betydelse* för den politiska opinionsbildningen har i enlighet med direktiven diskuterats inom utredningen. Sedan proposition beträffande presstöd lagts och behandlats av riksdagen liksom ny pressutredning aviserats har utredningen förutsatt att pressfrågan löses i dessa sammanhang.

Utredningens förslag innebar en sammanlagd ökning av den statliga bidragsgivningen till partierna med 12,75 miljoner kr. per kalenderår. Stödet från staten skulle därmed uppgå till ett årligt belopp av ca 39 miljoner kr. Tillsammans med det kommunala partistödet på 40 miljoner kr. skulle den totala bidragsgivningen till partierna från staten och kommunerna ligga i storleksordningen 80 miljoner kr. per kalenderår, vartill kommer stödet till de politiska ungdoms- och studentförbunden

samt bidragen till valsegeldskostnaderna.

På grundval av utredningens förslag framlades genom propositionen 1972:126 ett förslag till lag om statligt stöd till politiska partier. Propositionen tillstyrktes enhälligt av konstitutionsutskottet (KU 1972:55) och bifölls av riksdagen (rskr 1972:295).

Här skall också antecknas att det under allmänna motionstiden vid 1972 års riksdag väcktes flera motioner – 1972:169 (fp), 1972:390 (m) och 1972:797 (fp, c, m) – som avsåg både det statliga och det kommunala partistödet. I fråga om det kommunala partistödet begärdes i samtliga motioner bl. a. övergång till ett system med grundbidrag. I sitt enhälliga betänkande över motionerna m. m. (KU 1972:27) återgav utskottet en presskommuniké från presstödsutredningen med huvudprinciperna i utredningens förslag. Utskottet antecknade att de angivna principerna i det väsentliga tillgodosåg motionärernas synpunkter. I avvaktan på behandlingen av den väntade propositionen på grundval av utredningens förslag borde motionerna enligt utskottet inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen förklarade i enlighet med utskottets hemställan motionerna besvarade med vad utskottet anfört.

Utskottet

Enligt gällande lag (1969:596) om kommunalt partistöd får kommun och landstingskommun lämna ekonomiskt bidrag till politiskt parti som är representerat i kommunens fullmäktige resp. i landstinget. Bidrag skall utgå i förhållande till antalet platser partiet har i representationen. I motionen begärs nu en ändrad konstruktion av det kommunala partistödet. Bidrag skall enligt motionen kunna utgå endast till politiskt parti som tillhör politisk riksorganisation. Vidare skall en fjärdedel av utgående anslag fördelas lika mellan partierna och återstoden i förhållande till antalet platser som partiet har i representationen.

I 1971 års partistödsutredning (Ju 1971:4) enades de fem i riksdagen representerade partierna 1972 om utformningen av samhällets stöd till de politiska partierna. Överenskommelsen, som avsåg tiden fr. o. m. den 1 juli 1972 till och med utgången av valperioden 1974–1976, innebar bl. a. betydande ökningsar av den statliga bidragsgivningen till partierna. Vid sidan av det egentliga partistödet infördes ett särskilt statligt kanslistöd, som till större delen skulle utgå i form av grundstöd med 1,5 miljoner kr. per kalenderår till varje riksdagsparti som uppnått minst fyra procent av rösterna i hela landet vid senaste val. I överenskommelsen ingick att det primär- och landstingskommunala partistödet konstruktion skulle vara oförändrad. Förslag i enlighet med överenskommelsen framlades i proposition till höstriksdagen 1972 och godtogs då enhälligt.

Med hänsyn till 1972 års beslut om partistödet utformning och beslutets bakgrund avstyrker utskottet den i motionen föreslagna ändrade konstruktionen för det kommunala partistödet.

Utskottet hemställer
att riksdagen avslår motionen 1974:356.

Stockholm den 19 februari 1974

På konstitutionsutskottets vägnar
HILDING JOHANSSON

Närvarande: herrar Johansson i Trollhättan (s), Boo (c), fru Thunvall (s),
herrar Werner i Malmö* (m), Mossberg (s), Sten Andersson i Stockholm*
(s), Ahlmark (fp), Fiskesjö (c), Karlsson i Malung (s), Björck i Nässjö (m),
Gustafsson i Barkarby (s), Jonnergård (c), Johansson i Malmö (s),
Nordin* (c) och Berndtson (vpk).

* Ej närvarande vid justeringen.